վիճակագրութեան պատկերը։ Դժբախտաբար կարի դժուար է հայութեան կեանքը պատկերացնել որոշ տուեալներով, հետեւաբար եւ ձախ եւ գոհացուցիչ դարձնել ազգային կեանքի բաժինը։ Բայց այս տարեցոյցը 25 էջեր տուած է Գոլոսոյ, Եկեղեց. իշխանութեանց եւ Արտասահմանի հայերուն վիճակը ներկայացնող ծանօթութիւններու։ Կը յուսանք թէ այս բաժինը աւելի կատարելագործելու եւ մանրամասնելու ջանք կը քափուի գալ տարի։ Կը կրկնենք՝ թէ մեր կարծիքով յոյժ կարեւոր է այս բաժինը։

Ետոյ կուգայ Ազգ. Հիւանդանոցի մասը։ Մօտ 40 էջ ալ այս կը գրաւէ։ Ազգին համար յոյժ պատուաբեր այս հաստատութեան ծանօթացումն ալ հայու մը համար պարտք մը եւ պարծանք մըն է միանգամայն։

Կը հետեւի **գրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժինը**։ Ըսինք արդէն թէ չնչին փունջ մըն է այս բաժինը գոհար գրութիւններու։ Դուրեան Սրբազանի նամակն ու պատմաբանական էջը սրբատախտակն վայելք մը կուտան։ վայելք մը անգին եւ արժանիքին մը դառնակսկիծ։ **Գեր. Գարգամ Սրբազանի** «Դուրեանի բեմը», եւ **Գր. Գ. Գալուճեանի** «Դուրեան Սրբազան»ը դեռ բոլորովին կենդանի յիշատակը զմայլելի կրօնաւորին ու վարդապետին՝ անցամ մըն ալ կը վառեն մեր մէջ։

Կան աղուոր գրութիւններ — ոմանք յիշած ըլլալու համար — **Նարոյեան, Բարգէն եւ Գարեգին Սրբազաններէ, Հայր Ա. Վազիկեանէ, Վ. Մալէզեանէ, Տիկ. Հ. Մառիէ, Վ. Թէրէնեանէ, Ց. Ասպետէ, Առաքել Երկաթէ**, եւն եւն։ Ցօդուածներէն շատերը կ'արժէր մէկիկ մէկիկ ներկայացնել. բայց մի՛ գուցէ Տարեցոյցին ինքնին տալիք վայելքէն բան մը պակսեցնենք։ Բաց աստի՝ մեր սահմանն ալ շատ երկարելու չներեր։ Զենք կրնար ջերմօրէն չյանձնարարել սակայն՝ դաստիարակութեան մասին եղած յօդուածները՝ ինչպէս **Գր. Ց. Թ. Հինդլեանինը**, «**Մայր մը**»ինը, եւն։ Առողջ եւ օգտակար նիւթեր են մշակուած։ Ցիշատակելի են նաեւ գեղարուեստական յօդուածներն ու նկարները։ Շահեկան են եւ հեղինակօրէն գրուած՝ գիտական ու բժշկական յօդուածներն ալ։ Ըսենք նաեւ, կերպով մը կրկնելով ու հաստատելով խմբագրութեան դիտել տուածը՝ թէ այս հատորը բարեսիրութիւն մը բրած կամ ողորմութիւն մը տուած ըլլալու համար գնելու չէ, այլ իր ներքին արժէքին համար, վասնզի ունի զայն լիովին։

Ամէնէն ետք՝ աւելորդ չ'ըլլար թերեւս՝ նէթ ըսենք թէ մեր կարծիքով Տարեցոյցը եւս առաւել արժէք կը սաանայ՝ նէթ անոր աւելի՛ համայնագիտական բնոյթ տրուի, ազգին եւ փիչ մըն ալ աշխարհի կեանքը բաւական մը ներկայացուի հոն, եւ, ասոնցմէ զատ, նաեւ տարուան ընթացքին հրատարակուած հայերէն գիրքերու (Հայաստան նէթ Արտասահման) գէթ ցուցակ մը գետեղուի անոր էջերուն մէջ։ Ասոնք դժուար են անշուշտ, բայց հրնարաւորութեան սահմանին մէջ չանք մը՝ **Տարեցոյցին դիրքը վստահարար աւելի պիտի բարձրացնէ։**

Ապրելու սահմանուած հատոր մըն է **Ընդարձակ Տարեցոյցը։**

Տ. Վ. Ն.

ՀԱՅԱՐԹՆՈՑ ՏԱՐԵԴԻՐՔ. Ա. ՏԱՐԻ. Հրս. Ազգաս. Մարմնոյ Կեդրոն Փաշայի։ Կազմեց՝ **Հ. Մ. Ն. Վ.ՐԴ. ՊԱՆԹԻԱՍԵԱՆ.** Տպ. Ց. Աբրահամեան. էջ՝ **147**, Գին՝ **75** ր. դնկ.։

Առաջնակէս բարեսիրական նպատակով հրատարակուած գործ մըն է ՀԱՅԱՐԹՆՈՑ ՏԱՐԵԴԻՐՔը։ Ասով ուզուած է «բարեսիրութիւնը խանձարուրել բարոյական ու գրական սնունդի առեւտուրի մը մէջ»։ Վստահարար հետեւող մըն է Ս. Փրկչեան Ազգ. Հիւանդանոցի Տարեցոյցին դրութեան։ Բայց ասոր հետ բնաւ մրցումի մը չէ. եւ ըլլալու հետեւմամած ալ չէ արդէն։ Նաւակով եւ բովանդակութեամբ համեստ՝ սակայն օգտակար, սիրուն եւ իր նպատակին ծառայող գործ մըն է ան։

Օրացոյց չկայ ՀԱՅԱՐԹՆՈՑ ՏԱՐԵԴԻՐՔին մէջ — արդէն ո՞վ պիտի գործածէր զայն — ունի սակայն «տոմարական ծանօթութիւն»ներ։ Գրական ժողովածուն է որ անոր բովանդակութիւնը կը կազմէ։ Գոլսահայ ծանօթ գրողներ իրենց մասնակցութիւնը բերած են անոր՝ զայն ընծայով պոլսահայ գրականութեան պզտիկ ծաղկեփունջ մը։ Կան օրինակի համար — յիշելու համար քանի մը հատը միայն — **Գրիգ. Արր. Տէր-Ցակոբեան, Սիպիլ, Հինդլեան, Հայկազուհի Մառ**, եւայլն։ Այս վերջինի «Աշնան Գոլսոյ»ը բոլորին մէջ գեղեցկագոյնը երեւցաւ մեզի։ Տիկին Մառի ոճը անակնկալին հաճոյքով շաղուած է, վասնզի վարպետ դիտողի եւ սիրունն ու յատկանշականը դիտողի տաղանդը կը ցոլացնէ։

Վերջապէս՝ գեղեցիկ, բարեսիրական եւ օգտակար արդիւնք մը յառաջ բերելու ձգտող այս գրքոյկը վստահարար կ'արժէ իր գինը, որուն փոխարէնը ստանալէդ զատ՝ ազդարարներու զանձանակը լուսոյ մը ձգած ըլլալու ազնիւ հաճոյքն ալ կ'ունենաս մանաւանդ։

Տ. Վ. Ն.

ՓԻԼԱՐԹՈՍ ՀԱՑԵՑ. Կիլիկեցւոյ հոխտրեաց բուն հիմնադիր. գրեց՝ **Կոմմագենացին.** Հալէպ. Տպ. Գալէն 1930 էջ 95+ժԶ. գին 10 Ֆրանկ։

Գատմական նորագոյն ուսումնասիրութիւն մըն է ասիկա, առհասարակ լաւ չծանչցուած մեծ հայու մը կատարած գործին ու անձին շուրջ, որ իրր «Կիլիկեցւոյ Հոխտրեան բուն հիմնադիրը . . . իր մարելէն ետքն ալ ետեւէն . . . այնչափ երկար վերջալոյս մը ձրգող լուսաւորը՝ յայտնի է թէ չի կրնար ասուպ մը համարուիլ։»

Կոմմագենացին կը կարծենք թէ հասած է իր նպատակին, մեծ հասկցուցած ըլլալով այն անձնաւորութիւնը, որուն շուրջ՝ հին եւ նոր, հայ թէ օտար. (թիւրք, յոյն, անգլ. ֆրանս.) աղբիւրները գիրար հակասող ծանօթութիւններ ալ կուտան ատկ։ Անոնցմէ բխած յոյսը չափով մը պայծառացած կ'երեւի դէմքին ու դէպքերը շիտակ հասկնալու համար ընթերցողներու եւ մանաւանդ հեղինակներու վրայ փնտռուած մարքի այն կարգութեամբ, զոր դատում կը կոչենք։

digitised by A.R.A.R.@